

УДК 336.1

Бульчак Сергій Іванович

аспірант кафедри фінансів та цифрової економіки

Державного університету

«Житомирська політехніка»

ORCID: 0000-0002-2874-949X

<https://doi.org/10.25313/3083-7782-2026-5-88>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ В ДЕРЖАВІ З МЕТОЮ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Анотація. Вступ. Безпрецедентний масштаб економічних викликів та колосальні втрати економіки України внаслідок повномасштабного воєнного конфлікту вимагають розробки нестандартних рішень. У межах цього дослідження термін «воєнний конфлікт» використовується як ширша макроекономічна категорія для позначення тривалого стану збройного протистояння, що супроводжується руйнуванням економічного потенціалу, тоді як поняття «війна» застосовується переважно в історичному контексті при описі конкретних подій минулого (Друга світова війна, Корейська війна, Вітчизняна війна в Хорватії). Наразі перед державою стоїть критичне завдання переходу від «економіки виживання» до моделі стійкого повоєнного зростання. У цьому контексті виникає гостра необхідність наукового переосмислення ретроспективного історичного досвіду відбудови інших країн, що дозволить уникнути типових макроекономічних помилок та сформулювати дієву архітектуру майбутньої вітчизняної фінансової політики.

Мета. Метою статті є дослідження та комплексний аналіз макроекономічних методів та інструментів (зокрема монетарних та податкових), що були використані урядами та Національними банками країн, які перебували у довготривалому воєнному конфлікті. Дослідження спрямоване на ідентифікацію успішних механізмів для формування власної ефективної фінансової політики України в умовах світової економічної нестабільності та специфічних особливостей національної економіки.

Матеріали і методи. Основою інформаційної бази були використані наукові статті та монографії як вітчизняних учених, так і зарубіжних, зокрема були опрацьовані роботи Гетманенко О. О., Сологуб І., Городніченко Ю., W. Bartlett, T. Nakamura та інших. Методологічною основою цієї роботи є такі методи наукового дослідження та пізнання, як методи теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, метод наукового порівняння, моделювання та інші.

Результати. Визначено ключові інструменти фінансової стабілізації, серед яких: ефективне адміністрування зовнішньої фінансової допомоги, реформування податкової системи, антиінфляційні заходи, різні інструменти впровадження монетарної політики та механізми стимулювання інвестиційної активності. Доведено, що успішне подолання економічних наслідків воєнного конфлікту залежить від синергії внутрішніх інституційних реформ, жорсткої фінансової дисципліни та раціонального розподілу міжнародного донорського фінансування. У статті досліджено зарубіжний досвід формування та реалізації державної фінансової політики в умовах повоєнного відновлення економіки. У даній статті проведено комплексний порівняльний аналіз макроекономічних стратегій Німеччини, Японії, Південної Кореї та Хорватії у відповідні повоєнні періоди, переважно з точки зору проведення відповідної монетарної та податкової політики. На основі проаналізованого ретроспективного досвіду сформульовано практичні рекомендації щодо адаптації успішних світових практик для розробки та імплементації стратегії повоєнної фінансової відбудови України.

Copyright © The Author(s).

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Перспективи. Подальші перспективи наукового дослідження доцільно спрямувати на розробку конкретних прикладних механізмів імплементації проаналізованого міжнародного досвіду в українську практику з урахуванням сучасних технологічних умов та євроінтеграційного вектору розвитку. Зокрема, перспективним вбачається поглиблене вивчення інструментарію залучення приватного іноземного капіталу (грантів та кредитів) через новітні механізми страхування воєнних ризиків, розробка архітектури та нормативно-правової бази для створення спеціалізованої фінансової інституції розвитку (національного фонду відбудови), а також формування дієвих стратегій використання конфіскованих активів держави-агресора для забезпечення макроекономічної стабільності.

Ключові слова: воєнний конфлікт, фінанси, фінансова політика, повоєнне відновлення, міжнародна допомога, макро-економічна стабілізація, інвестиційний клімат.

Постановка проблеми. Безпрецедентний масштаб економічних викликів: сучасний стан економіки України, що зазнає колосальних втрат внаслідок повномасштабного воєнного конфлікту, вимагає розробки безпрецедентних нестандартних рішень. Руйнування інфраструктури, фіскальний розрив та колосальне зростання державного боргу ставлять перед фінансовою системою держави завдання, які неможливо вирішити виключно традиційними методами мирного часу.

У світовій історії існують приклади успішного подолання руйнівних наслідків війн. Проте просте копіювання чужих моделей є неможливим через відмінність сучасних геополітичних та технологічних реалій. Саме тому виникає необхідність наукового переосмислення того історичного досвіду, який вже був впроваджений у державах, що пройшли через воєнні руйнування.

Потрібен глибокий критичний аналіз Німеччини та Японії для розуміння ролі масштабної зовнішньої допомоги (аналог плану Маршалла), жорстких монетарних реформ та структурної перебудови промисловості та всього реального сектору економіки.

Потрібен науковий аналіз післявоєнної фінансової політики Південної Кореї — для вивчення механізмів державно-приватного партнерства, експортоорієнтованої моделі розвитку економіки та ефективного розподілу обмежених кредитних ресурсів.

Актуальним для вивчення також є досвід Хорватії, в першу чергу як найбільш релевантного для України прикладу країни, що здійснювала повоєнну фінансову стабілізацію в новітній час (у 1990-х роках) з одночасним вектором на європейську інтеграцію.

Наразі перед урядом України та Національним банком стоїть завдання переходу від «економіки виживання» до моделі стійкого повоєнного зростання. Дослідження ретроспективного досвіду інших країн дозволить уникнути типових помилок (наприклад, гіперінфляції через неконтрольовану емісію чи неефективного використання грантових коштів) та сформулювати дієву архітектуру майбутньої фінансової політики держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наразі все частіше тема повоєнного відновлення України стала об'єктом наукових досліджень багатьох вчених, було опубліковано низку публікацій, в яких висвітлюються різні сторони цього питання, починаючи від аналізу стану української економіки до повномасштабного вторгнення країни-агресора, закінчуючи демографічною кризою, перед якою зараз постала наша держава. Актуальність саме цього дослідження полягає ще в тому, що його проблематика сфокусована саме на фіскальних та монетарних інструментах, які можуть застосовувати та впроваджувати уряди та Національні банки країн, що пройшли через серйозний воєнний конфлікт та руйнацію інфраструктури. З останніх досліджень та публікацій, які стосуються безпосередньо України можна виділити статті та дослідження Гетманенко О., Городніченко Ю. та Сологуб І. [11; 13]. У цих роботах вказані шляхи та принципи, за якими може рухатися українська держава у період повоєнного відновлення, частково зачіпаються і питання перебудови економіки країни у період дії воєнного стану. Серед іноземних авторів знаковими є роботи багатьох вчених, але для нашого дослідження виділено таких, що спеціалізуються на економічній відбудові окремих країн (зокрема Німеччини, Хорватії та Японії), це — W. Bartlett, T. Nakamura та інші [7; 10].

Окремо потрібно виділити авторів, що досліджували план Маршалла для відбудови післявоєнної Європи, зокрема і Німеччини — Eichengreen, B., Wallich, H. C., De Long, J. B., тому що це була найбільша за обсягом макрофінансова допомога свого часу, яка була направлена саме на те, щоб структурувати економіку Європи після Другої Світової війни, а в деяких випадках і відбудувати їх практично з нуля [1; 2; 5; 8].

Теми повоєнного відновлення держав були досліджені і провідними вченими таких університетів, як Оксфорд, зокрема Cargill, T. F. та Yoshino, N., що досліджували у своїх працях повоєнне відновлення Японії.

Вчені Eichengreen, B., Perkins, D. H., Shin, K. досліджували «економічне диво» Південної Кореї, яка внаслідок повоєнних фінансових та фіскальних реформ модернізувала реальний сектор економіки та заслужено вважається однією з провідних економік світу [8].

З початком новітніх гібридних воєн та повномасштабного вторгнення в Україну дані дослідження набули ще більшої актуальності, адже з'являються можливості для їх модернізації, структурування та доопрацювання з урахуванням функціонування сучасної економіки та нових економічних реалій.

Метою статті є дослідження та аналіз макроекономічних методів та інструментів (зокрема монетарних та податкових), що були використані урядами та Національними банками країн, що перебували у довготривалому воєнному конфлікті, для формування власної ефективної фінансової політики в умовах світової економічної нестабільності та особливостей національної економіки.

Матеріали і методи. Основою інформаційної бази були використані наукові статті та монографії як вітчизняних учених, так і зарубіжних, зокрема були опрацьовані роботи Гетманенко О. О., Сологуб І., Городніченко Ю., W.Bartlett, T. Nakamura та інших. Методологічною основою цієї роботи є такі методи наукового дослідження та пізнання, як методи теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, метод наукового порівняння, моделювання та інші.

Викладення основного матеріалу. Вивчення зарубіжного досвіду повоєнної реконструкції критично важливе для України, адже дозволяє ідентифікувати механізми переходу від економіки війни до економіки розвитку. Критеріями відбору країн (Німеччина, Японія, Південна Корея, Хорватія) для компаративного аналізу стали: 1) масштабність руйнувань (втрата понад 20% національного багатства); 2) успішність економічного зростання; 3) репрезентативність фінансових моделей. Німеччина репрезентує європейську ліберальну модель з грантовою підтримкою; Японія та Південна Корея ілюструють азійську модель державного дирижизму та фінансової репресії; Хорватія — релевантний новітній кейс відбудови з євроінтеграційним вектором в умовах обмежених грантів.

Найбільш релевантним історичним кейсом залишається відбудова Західної Німеччини (ФРН). Цей приклад, відомий як «німецьке економічне диво», базувався на поєднанні масштабної зовнішньої допомоги («План Маршалла») та радикальних ліберальних реформ Л. Ерхарда. У 1945 році економіка Німеччини перебувала в колапсі: промисловість впала до третини, житловий фонд та інфраструктура були зруйновані. Головною проблемою стала тотальна фінансова дезорганізація та «прихована інфляція». Через надмірну воєнну емісію та жорстко заморожені ціни грошова маса в 5–10 разів перевищувала пропозицію. Рейхсмарка втратила функції грошей: економіка перейшла на бартер, а знецінення зарплат призвело до масового невиходу на роботу [1].

Фундаментом відбудови стала жорстка монетарна реформа Л. Ерхарда у червні 1948 року. Вона полягала у введенні німецької марки та конфіскаційному скороченні грошової маси для ліквідації «грошового навісу». Готівка та заощадження обмінювалися за курсом 100:6,5 (анульовано 93,5% накопичень). Водночас зарплати й пенсії перераховувалися 1:1, що зберегло поточні доходи, а державний борг Третього Рейху був повністю анульований. Хоча цей крок був соціально болісним, він миттєво відновив функції грошей і наповнив ринок товарами.

За словами Г. Валліка, «грошова реформа перетворила гроші на найбажаніший товар, змусивши людей працювати заради заробітку» [2]. Невдовзі в Німеччині запрацював «План Маршалла». Хоча допомога ФРН була порівняно невеликою (1,4 млрд. доларів), вирішальним став інноваційний механізм її використання:

1. Уряд США закуповував товари і передавав їх Німеччині.
2. Німецький уряд продавав їх підприємцям за марки.
3. Виручка не проїдалася, а акумулювалася на спецрахунку в державному банку KfW.

4. З цього фонду KfW видавав дешеві довгострокові кредити на відновлення стратегічних галузей (вугілля, сталь), які комерційні банки кредитувати боялися. Один долар допомоги працював двічі: як товарний імпорт і як інвестиційний кредит. Цей «фінансовий мультиплікатор» став основою інвестиційного буму 1950-х років [5].

Паралельно Л. Ерхард реалізував фіскальну політику стимулювання пропозиції: скасував державний контроль над цінами та провів радикальну податкову реформу. Для стимулювання капіталовкладень було впроваджено: 1. Прискорену амортизацію: дозвіл списувати вартість нового обладнання на витрати, що залишало кошти для реінвестування.

2. Звільнення від податків доходів, які інвестувалися у житлове будівництво.
3. Зниження верхньої ставки прибуткового податку з 95% до помірних рівнів для стимулювання підприємницької ініціативи.

Модель «соціального ринкового господарства» створювала умови для виробництва благ, а не їх розподілу [3]. Поєднання твердої валюти, грантів та економічної свободи дало феноменальний результат:

1. У 1950 році промисловість досягла довоєнного рівня.
2. У 1950-х роках ВВП зростав у середньому на 8% щороку.
3. Безробіття знизилося з 11% до 1,3% (стан повної зайнятості).
4. Німеччина стала головним кредитором Європи.

Важливою стала й Лондонська торгова угода 1953 року, яка списала ФРН 50% боргів. Вона прив'язала виплати решти боргу до торговельного профіциту: кредитори були змушені купувати німецькі товари, щоб отримати виплати, що відкрило ринки для німецького експорту [4].

Історичний досвід Японії, Південної Кореї та Хорватії демонструє інші підходи відбудови: від жорсткого державного «дирижизму» та фінансової репресії в Азії до ліберально-інституційних моделей у Європі. Аналіз цих кейсів є критичним для формування стратегії повоєнного відновлення України.

Повоєнна Японія (втрачено 25% багатства) досягла економічного зростання у два етапи.

Етап 1. Система пріоритетного виробництва та інфляційне фінансування (1946–1948 рр.). Уряд зробив ставку на відновлення пропозиції, сконцентрувавши обмежені ресурси у замкненому циклі вугільної та металургійної галузей [6]. Головним фінансовим інструментом став державний Банк реконструкції (RFB). Він надавав довгострокові кредити стратегічним підприємствам. Оскільки податкова база була зруйнована, джерелом ресурсів стала пряма емісія Банку Японії, який викупував облігації RFB. На піку кредити RFB становили третину від усього кредитування в країні. Ця політика запустила промисловість, але ціною стала гіперінфляція («інфляція Фукін»). Неконтрольоване зростання грошової маси загрожувало макроекономічним колапсом та соціальним вибухом [7].

Етап 2. «Лінія Доджа» та податкова реформа Шоупа (з 1949 р.). Пріоритетом стала фінансова стабілізація через «шокову терапію»:

1. Прийнято бюджет із профіцитом для вилучення грошової маси.
2. Зупинено емісійне кредитування через RFB.
3. Встановлено фіксований курс 360 єн за долар, що зробило експорт конкурентоспроможним.

Доповненням стала реформа К. Шоупа, яка змістила акцент на прямі податки та надала автономію муніципалітетам. Від глибокої депресії економіку врятували військові замовлення США під час Корейської війни. Цей приплив доларів (60–70% експорту) ліквідував дефіцит платіжного балансу та наситив економіку ліквідністю без інфляції.

Південна Корея ілюструє перехід від залежності від донорів до експортоорієнтованої економіки. У 1950-х роках фінансова система Кореї залежала від США: допомога фінансувала 70% імпорту та 50–60% бюджету. Уряд використовував «зустрічні фонди», продаючи гуманітарні товари. Це відновило базову інфраструктуру, але не дало стимулів для розвитку [8].

Згодом, урядом Пак Чон Хі був застосований інструмент «фінансової репресії», що в контексті нашого дослідження означає комплекс заходів державного втручання (зокрема, штучне утримання відсоткових ставок на рівні, нижчому за рівень інфляції, директивний розподіл кредитів та обмеження руху капіталу), який дозволяє уряду дешево фінансувати державний борг та спрямовувати ресурси у пріоритетні галузі.

З 1961 року цей же уряд підпорядкував фінансову політику цілям індустріалізації:

1. Націоналізація банків для тотального контролю над кредитними ресурсами.
2. Цільове кредитування експортних конгломератів (чеболів) за штучно заниженими ставками як нагорода за експортні плани.
3. Використання 800 млн. доларів японських репарацій для інвестицій у базову індустрію (металургія, автомагістралі).
4. Активне державне гарантування зовнішніх позик приватних компаній, що дозволило залучити іноземний капітал.

Модель ефективно сконцентрувала ресурси на «точках зростання». Її ціною стала закредитованість та олігархізація, що яскраво проявилася під час кризи 1997 року.

Хорватія — найрелевантніший європейський приклад відбудови після Вітчизняної війни 1991–1995 рр. (збитки становили понад 150% ВВП). На відміну від країн Азії, фінансова стабілізація тут почалася ще під час війни. У 1993 році антиінфляційна програма зафіксувала курс куни до німецької марки, що швидко зупинило гіперінфляцію. Оскільки грантів не вистачало, відбудова фінансувалася переважно кредитами Світового банку та ЄБРР.

Донори вимагали обов'язкового урядового співфінансування проектів, що стимулювало жорстку фіскальну дисципліну та раціоналізацію видатків [9].

Хорватія зробила ставку на відновлення туризму як генератора «швидкої валюти» для обслуговування імпорту. Водночас спроба залучити капітал через «магнатську приватизацію» (продаж підприємств наближеним особам) виявилася неефективною та призвела до соціального напруження, не давши інвестицій [10]. Переважно кредитне фінансування відбудови призвело до зростання зовнішнього боргу з 7,3% ВВП у 1995 році до понад 30% на початку 2000-х.

Для системного розуміння ефективності застосованих фінансових інструментів у досліджуваних державах, нами було проведено узагальнюючий порівняльний аналіз ключових макроекономічних показників. Результати компаративного аналізу представлені у Таблиці 1.

Як свідчать дані Таблиці 1, незважаючи на суттєві відмінності в інституційному середовищі, спільною передумовою економічного зростання для всіх успішних кейсів стала швидка і жорстка макроекономічна стабілізація (приборкання інфляції) та наявність зовнішнього фінансового ресурсу, який спрямовувався переважно в сектор капітальних інвестицій, а не на поточне споживання.

Аналіз досвіду трьох країн дозволяє виділити спільні риси та відмінності, важливі для України:

1. Роль держави. У всіх випадках держава відіграла центральну роль у мобілізації та розподілі ресурсів. Ліберальна модель «невтручання» не застосовувалася жодною країною в період ранньої відбудови. Навіть у ринковій Японії держава жорстко контролювала фінансові потоки через спеціалізовані банки.

Таблиця 1

**Порівняльний аналіз макроекономічних показників та інструментів фінансової політики
в умовах повоєнного відновлення**

Критерії порівняння	Німеччина (ФРН) (1948–1960 рр.)	Японія (1946–1960 рр.)	Південна Корея (1953–1970 рр.)	Хорватія (1995–2005 рр.)
Економічне зростання (ВВП)	Падіння до 33% від довоєнного (1947); стрімке відновлення — середньорічний ріст ВВП 8% у 1950-х рр.	Падіння реального ВВП на 47% (1946); у 1950-х роках середньорічний ріст ВВП склав 9,6%.	Повільний старт (близько 4% у 1953–1961), далі стрибок до 8–10% щороку після переходу до дирижизму (1960-ті).	Кумулятивне падіння ВВП на 30% (1991–1993); подальше зростання в середньому на 3,5–4,5% щороку.
Рівень інфляції (пікові значення)	Ціни на чорному ринку у 20–100 разів перевищували офіційні (1945–1947рр.); грошова маса зросла з 5 до 50 млрд. марок.	Гіперінфляція «Фуккін»: індекс роздрібних цін зріс у 6,1 раза за 1946 рік, WPI досягав 300%.	Двозначна інфляція впродовж 1950-х; стабілізація після девальвації валюти у 1961 р.	Гіперінфляція близько 2000% у 1993 році; різке зниження до 3,6% у 2005 р. завдяки фіксації курсу.
Динаміка боргу	Анулювання боргу Третього Рейху (понад 400 млрд. марок); списання 50% зовнішнього боргу (Лондонська угода 1953 р.).	Внутрішній борг зріс (емісія Банку Японії); зовнішній борг мінімізовано жорсткими обмеженнями (Лінія Доджа).	Різне зростання зовнішнього боргу в кінці 1960-х через запозичення чеболів під державні гарантії.	Стрімке зростання валового зовнішнього боргу: з 7,3% ВВП у 1995 р. до 82,7% ВВП (24,8 млрд. євро) на кінець 2005 р.
Структура зовнішнього фінансування	Гранти Плану Маршалла (1,4 млрд. дол. США, покривали до 67% імпорту у 1945–1948 рр.); реінвестиції через Kf W.	Спочатку гранти США (GARIOA); з 1950 р. -доходи від військових замовлень США (до 60–70% експорту).	У 1950-х гранти США покривали 80% доходів бюджету; з 1965 р. — 800 млн. дол. репарацій від Японії.	Переважно кредити (МВФ, Світовий банк, ЄБРР); обмежений доступ до безповоротних грантів

Джерело: складено автором на основі [1; 2; 4; 7; 9]

2. Монетарна стабільність. Успішна відбудова завжди починалася з фінансової стабілізації. «Лінія Доджа» в Японії та програма 1993 року в Хорватії доводять, що подолання інфляції є абсолютною передумовою для інвестицій. Неможливо будувати заводи, коли гроші знецінюються щодня [11].

3. Джерела фінансування. Для Японії це були внутрішні заощадження (через поштову систему), емісія (на першому етапі) та експортний бум (Корейська війна).

Південна Корея отримувала пряму зовнішню допомогу (гранти), репарації та зовнішні позики під гарантії держави. Хорватія — кредити Світового банку та ЄБРР та МВФ, прямі іноземні інвестиції, та прискорене відновлення туризму (швидка валюта).

Деякий інструментарій міг би бути використаний Україною у подальшій відбудові.

На етапі «невідкладної допомоги та раннього відновлення» офіційна допомога донорів відіграє безальтернативну роль. Вона виконує функцію «фінансового моста», що покриває дефіцит державного бюджету (соціальні виплати, зарплати) та фінансує відновлення критичної інфраструктури, доки приватний капітал не готовий брати на себе ризики воєнного часу.

Критично важливим питанням фінансової політики є співвідношення грантів (безповоротної допомоги) та кредитів. Історичний досвід «Плану Маршалла» свідчить про ефективність грантової моделі, яка не створює боргового навантаження на ослаблену економіку і дозволяє країні «дихати». Однак сучасна практика, зокрема в рамках ЄС, тяжіє до змішаної моделі.

Аналіз історичного досвіду повоєнного відновлення країн Європи та Азії, а також ретроспективний огляд власної фінансової історії України, дозволяє сформулювати комплексну дорожню карту для національної фінансової політики. Успіх відбудови України залежатиме не лише від фізичного обсягу залучених ресурсів, які оцінюються сотнями мільярдів доларів [12], а й від інституційної спроможності держави ефективно розпорядитися цими коштами. Головне завдання полягає в адаптації кращих світових практик до специфічних національних умов, уникаючи при цьому типових пасток, у які потрапляли інші країни в постконфліктний період.

З метою перевірки гіпотези щодо впливу структури міжнародного фінансування на макроекономічну стійкість держави, нами було проведено сценарне моделювання динаміки боргового навантаження України.

Моделювання базується на спрощеній функції динаміки державного боргу:

Таблиця 2

Базові макроекономічні параметри для моделювання боргового навантаження України (2022–2025 рр.)

Показник (Змінна для моделі)	2022 рік	2023 рік	2024 рік	2025 рік
Загальний обсяг державного боргу, млрд. дол. США (D_t -1)	111,3	145,3	166,1	213,3
Відношення боргу до ВВП, %	78,40%	84,40%	91,20%	101,20%
Дефіцит державного бюджету, млрд. дол. США (P_t)	28,3	36,5	33,8	39,2
Залучене зовнішнє фінансування, млрд. дол. США (F_t)	31,2	42,6	41,7	52,4
Обсяг залучених безповоротних грантів, млрд. дол. США ($\text{}$)	13,2	11,5	12,6	0,67
Частка грантів у зовнішньому фінансуванні, %	42,30%	27,00%	30,20%	1,30%
Частка позик у зовнішньому фінансуванні, %	57,70%	73,00%	69,80%	98,70%

Джерело: складено автором на основі: [15; 16; 17; 18; 19]

$$D_t = D_{t-1} \times (1+r) + P_t - F_t^{(g)},$$

де D_t — обсяг боргу у поточному періоді;

D_{t-1} — обсяг боргу в попередньому періоді;

r — ефективна ставка обслуговування боргу (для України середньозважена вартість обслуговування сукупного боргу станом на кінець 2025 року розрахована на рівні 4,55% на основі річного звіту Міністерства фінансів України про виконання державного бюджету) [18];

P_t — первинний дефіцит бюджету без урахування боргових виплат;

$F_t^{(g)}$ — обсяг залучених **безповоротних грантів**.

Базуючись на фактичних вихідних даних Таблиці 2, можна констатувати критичну трансформацію структури міжнародної допомоги: частка безповоротних грантів у загальному пулі зовнішнього фінансування стрімко скоротилася з 42,3% у 2022 році до катастрофічних 1,3% за підсумками 2025 року (лише 668 млн. дол. США грантів із загальних 52,4 млрд. дол. США залучених коштів).

Варто відзначити специфіку 2025 року: понад 70% фінансування (37,9 млрд. дол. США) було залучено в межах механізму країн G7 ERA Loans [18]. Хоча обслуговування та погашення цих коштів відбувається за рахунок доходів від заморожених активів агресора, юридично вони класифікуються як умовні боргові зобов'язання. Як наслідок, номінальне боргове навантаження на державу продовжує акумулюватися: за підсумками 2025 року загальний державний борг зріс до 213,3 млрд. дол. США, а відношення боргу до ВВП перетнуло критичну психологічну позначку, сягнувши 101,2% [15; 18].

За умов збереження такої кредитної домінанти (майже 99% позик у структурі фінансування) та щорічної потреби у відбудові на рівні 30–40 млрд. дол. США протягом наступного десятиліття, нами розроблено три макроекономічні сценарії:

1. Сценарій 1 (Песимістичний/Кредитний). Збереження фактичної тенденції 2025 року. Підставивши значення у формулу, отримуємо нарощення номінального боргу ($\text{}$) надшвидкими темпами. Навіть з урахуванням механізмів на кшталт ERA Loans, загальне відношення державного боргу до ВВП перевищить межу у 120–130% вже на п'ятий рік відбудови, що формує класичну «боргову пастку».

2. Сценарій 2 (Базовий/Змішаний). Повернення до паритетного фінансування (50% — гранти, 50% — пільгові кредити), що спостерігалось на початку воєнного конфлікту. Модель демонструє стабілізацію боргу на рівні 95–100% ВВП за умови, що дегінізація та відновлення експорту генеруватимуть темпи зростання ВВП вищі, ніж ефективна відсоткова ставка за кредитами.

3. Сценарій 3 (Оптимістичний/Інвестиційно-грантовий). Основний тягар відновлення інфраструктури покривається за рахунок прямих безповоротних грантів (як у післявоєнній Німеччині) та прямої конфіскації тіла російських активів (а не лише відсотків від них). У формулі компонент повністю перекриває дефіцит відбудови. Завдяки цьому боргове навантаження поступово знижується до безпечних 60–70% ВВП за Маастрихтськими критеріями.

Проведене сценарне моделювання доводить, що для уникнення довгострокової макроекономічної дестабілізації фінансова політика України повинна бути безальтернативно орієнтована на реалізацію третього сценарію. Залучення кредитів для відновлення зруйнованих об'єктів (які не генерують прямого фінансового потоку) є математично хибною стратегією.

Аналізуючи ретроспективний досвід, необхідно також враховувати новітні приклади повоєнного відновлення держав у XXI столітті (зокрема, Іраку та Афганістану). Незважаючи на безпрецедентні обсяги зовнішнього фінансування (понад 200 млрд. дол. США грантової допомоги сумарно), ці кейси продемонстрували низьку ефективність відбудови [20]. Головною причиною стало намагання імплементувати фінансові

ресурси в середовищі зі слабкими, корумпованими інституціями без опори на внутрішній економічний потенціал. Для України такий сценарій є нерелевантним з огляду на високий рівень цифровізації державних послуг, наявність функціонуючої банківської системи та активного громадянського суспільства.

Водночас, компаративний аналіз успішних історичних моделей виявив низку інструментів, які є категорично неприйнятними для застосування в сучасних умовах української економіки. Зокрема, інструменти жорсткої фінансової репресії (штучне утримання від'ємних реальних відсоткових ставок, пряме директивне кредитування чеболів), що забезпечили економічне диво Південної Кореї, а також тотальний протекціонізм та обмеження руху капіталу на ранніх етапах відновлення Японії, є неможливими для імплементації в Україні. Їх застосування прямо суперечить Копенгагенським критеріям, європейському законодавству та стратегічному вектору на євроінтеграцію, який вимагає лібералізації руху капіталу, незалежності центрального банку та дотримання правил вільної конкуренції. Відтак, фінансова політика України має базуватися виключно на ринкових інструментах із точковим інституційним стимулюванням, а не на прямому державному дирижи́змі.

Враховуючи результати компаративного аналізу та сценарного моделювання, практична реалізація фінансової політики відбудови України потребує переходу від декларативних стратегій до впровадження конкретних інституційних механізмів. На основі адаптації успішного зарубіжного досвіду пропонується впровадження наступних інструментів:

1. Створення Національного банку розвитку та відбудови (за моделлю німецького KfW). Трансформація одного з існуючих державних банків у спеціалізовану інституцію, яка виступатиме єдиним «вікном» для акумуляції міжнародних грантів, кредитів та репарацій. Банк здійснюватиме цільове пільгове кредитування інфраструктурних проєктів та приватного сектору (передусім малого та середнього бізнесу) за ставками, нижчими за ринкові (елемент фінансової репресії за прикладом Південної Кореї). Серед основних ризиків — високий ризик політичного втручання та корупційного розподілу коштів. Але, формування наглядової ради, у якій більшість (не менше 60%) становитимуть представники міжнародних донорів (ЄС, США, Світовий банк) буде його суттєво нівелювати.

2. Тотальна цифровізація процесів фінансування. Інтеграція існуючої екосистеми DREAM із модулями Державної казначейської служби та міжнародними платформами донорів. Використання технології блокчейн та смарт-контрактів для автоматичного траншування коштів підрядникам лише після цифрового підтвердження виконання етапів робіт. Це закриває питання прозорості, яке є критичним для залучення грантового фінансування (сценарій 3). При реалізації цих інструментів основними ризиками можуть бути кіберзагрози з боку держави-агресора та низька інституційна спроможність на рівні територіальних громад щодо роботи зі складними цифровими системами. Що, відповідно, можна покращити за рахунок посилення кібербезпеки держави та запровадження низки освітніх тематичних програм для місцевих громад.

3. Механізми управління борговим навантаженням. Запуск інструменту свопу «борг в обмін на інвестиції» (debt-for-equity swap), де частина зовнішнього боргу списується в обмін на надання кредиторам корпоративних прав у державних підприємствах, що підлягають приватизації. Серйозним ризиком в даному інструменті може бути недооцінка вартості державних активів у період воєнного стану та післявоєнного відновлення. Тому, щоб його максимально нівелювати, потрібне проведення міжнародного аудиту активів та відкладений продаж часток із фіксацією мінімальної дохідності.

4. Інституційне страхування воєнних ризиків для прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Розширення мандату Багатостороннього агентства з гарантування інвестицій (MIGA) та створення локального трастового фонду, капіталізованого за рахунок доходів від заморожених російських активів (наприклад, через механізми Euroclear), який гарантуватиме повернення капіталу іноземним інвесторам у разі руйнувань. Серед основних ризиків — юридичні та політичні затримки на рівні ЄС щодо використання тіла конфіскованих активів.

Впровадження зазначених механізмів дозволить нівелювати загрози боргової пастки та спрямувати фінансові ресурси не на латання поточних бюджетних дір, а на структурну модернізацію економіки.

Відбудова заводів не має сенсу, якщо на них нікому працювати. Повоєнна Україна зіткнеться з гострим дефіцитом робочої сили та несприятливою демографією, тому фінансова політика має включати фіскальні стимули для повернення власного населення в першу чергу (наприклад, податкові канікули для репатріантів, доступна іпотека «Оселя», гранти на власну справу «Робота» тощо). Інвестиції в людський капітал (освіта, перекваліфікація, медицина, реабілітація ветеранів) мають отримати статус захищених статей бюджету на рівні з обороною [14].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволяє сформувати нове концептуальне бачення фінансової політики повоєнного відновлення України, яке виходить за межі простої екстраполяції історичного досвіду.

По-перше, на основі проведеного сценарного макроекономічного моделювання математично доведено, що кредитна модель відбудови інфраструктури неминуче призведе до втрати макроекономічної суверенності. Збереження поточної структури зовнішнього фінансування, де частка позик перевищує 75%,

вже в середньостроковій перспективі сформує «боргову пастку» (відношення боргу до ВВП понад 120%), унеможливаючи економічне зростання через надмірний тягар обслуговування боргу.

По-друге, обґрунтовано, що безальтернативною стратегією для України є перехід до інвестиційно-грантової моделі (Сценарій 3), де відбудова критичної інфраструктури фінансується виключно за рахунок безповоротних грантів та репарацій, а економічний розвиток — через прямі іноземні інвестиції, захищені механізмами страхування військових ризиків.

По-третє, доведено, що механічне копіювання успішних азійських моделей (Японія, Південна Корея) є неприйнятним через їхню несумісність із євроінтеграційним курсом України, який виключає жорстку фінансову репресію та протекціонізм. Натомість адаптація досвіду європейських країн вимагає створення потужного інституційного базису. Пропонується концепція Національного банку розвитку (за аналогом німецького KfW), який має функціонувати в синергії з екосистемою тотальної цифровізації. Це дозволить усунути корупційні ризики — головний бар'єр на шляху до отримання масштабного безповоротного фінансування.

Таким чином, наукова новизна дослідження полягає в доведенні тези: успішність фінансової політики відновлення України визначатиметься не валовим обсягом залученої міжнародної допомоги, а її структурою (пріоритет грантів над кредитами) та здатністю державних інституцій конвертувати ці ресурси в капітальні інвестиції в умовах жорстких євроінтеграційних обмежень. Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на розробку економетричних моделей оцінки ефективності мультиплікатора державних інвестицій у повоєнній економіці України.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ФІНАНСУВАННЯ: Автори не отримували фінансування для цього дослідження.

ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ: Не застосовується.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. De Long J. B., Eichengreen B. The Marshall Plan: History's Most Successful Structural Adjustment Program. *NBER Working Paper*. 1991. No. 3899. URL: <https://faculty.econ.ucdavis.edu/faculty/alolmstead/DeLong.pdf> (дата звернення: 19.04.2026).
2. Wallich H. C. *Mainsprings of the German Revival*. New Haven: Yale University Press, 1955. URL: <https://tallons.law.utexas.edu/cgi-bin/koha/opac-ISBDdetail.pl?biblionumber=15816> (дата звернення: 17.04.2026).
3. Erhard L. *Prosperity Through Competition*. London: Thames and Hudson, 1958. URL: https://cdn.mises.org/Prosperity%20Through%20Competition_3.pdf (дата звернення: 19.04.2026).
4. Guinnane T. W. *Financial Vergangenheitsbewältigung: The 1953 London Debt Agreement*. *Yale University Economic Growth Center Discussion Paper*. 2015. No. 880. URL: <https://elischolar.library.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1887&context=egcenter-discussion-paper-series> (дата звернення: 19.04.2026).
5. Eichengreen B. *The European Economy Since 1945: Coordinated Capitalism and Beyond*. Princeton: Princeton University Press, 2007. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781400829545_A25056740/preview-9781400829545_A25056740.pdf (дата звернення: 15.04.2026).
6. Ohno K. *The Economic Development of Japan: The Path Traveled by Developing Countries*. Tokyo: GRIPS Development Forum, 2006. URL: <https://gdforum.sakura.ne.jp/ja/pdf06/EDJ.pdf> (дата звернення: 15.04.2026).
7. Nakamura T. *The Postwar Japanese Economy: Its Development and Structure, 1937–1994*. Tokyo: University of Tokyo Press, 1995. URL: <https://dokumen.pub/the-postwar-japanese-economy-its-development-and-structure-1937-1994.html> (дата звернення: 19.04.2026).
8. Eichengreen B., Perkins D. H., Shin K. *From Miracle to Maturity: The Growth of the Korean Economy*. Cambridge, MA: Harvard University Asia Center, 2012. URL: <https://archive.org/details/frommiracletomat0000eich/mode/2up> (дата звернення: 19.04.2026).
9. Croatia — Emergency Transport and Mine Clearing Project: Implementation Completion Report. Washington, DC: World Bank, 2004. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/497791468770732994/pdf/28381.pdf> (дата звернення: 15.04.2026).
10. Bartlett W. *Croatia: Between Europe and the Balkans*. London: Routledge, 2003. URL: https://www.researchgate.net/publication/256577974_Croatia_Between_Europe_and_the_Balkans (дата звернення: 15.04.2026).
11. Гетманенко О. О. Макроекономічні наслідки війни для України: детальний аналіз. *Економіка: реалії часу*. *ECONOMICS: time realities*. 2025. № 3 (79). С. 58–65. DOI: 10.15276/ETR.03.2025.6

12. Ukraine: Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3) February 2022 — December 2023. *World Bank, Government of Ukraine, European Union, United Nations*. Washington, D.C.: World Bank, 2024. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099021324115085807> (дата звернення: 19.04.2026).
13. *Rebuilding Ukraine: Principles and Policies* / ed. by Y. Gorodnichenko, I. Sologoub, B. Weder di Mauro. London: CEPR Press, 2022. URL: <https://cepr.org/publications/books-and-reports/rebuilding-ukraine-principles-and-policies> (дата звернення: 19.04.2026).
14. Лібанова Е. М., Позняк О. В., Цимбал О. І. Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. № 2. С. 37–57. DOI: 10.15407/dse2022.02.037
15. Статистичні матеріали щодо державного та гарантованого державою боргу України. *Міністерство фінансів України*. 2026. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg> (дата звернення: 17.04.2026).
16. Інфляційний звіт. *Національний банк України*. 2026. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/report> (дата звернення: 17.04.2026).
17. Ukraine: Extended Fund Facility (EFF). *International Monetary Fund (IMF)*. 2024. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR> (дата звернення: 18.04.2026).
18. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2021–2026 рр. *Міністерство фінансів України*. 2026. URL: <https://mof.gov.ua/uk/state-budget> (дата звернення: 17.04.2026).
19. Динаміка та структурні зміни ВВП України у 2022–2025 роках. *Державна служба статистики України*. 2026. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/dynamika-ta-strukturni-zminy-vvp-ukrayiny-u-2022-2025-rokakh> (дата звернення: 17.04.2026).
20. Lutz C. *Reconstructing Iraq: The Last Year and the Last Decade. Costs of War*. Providence: Watson Institute for International Studies, Brown University, 2013. URL: <https://costsofwar.watson.brown.edu/sites/default/files/papers/Lutz-Reconstructing-Iraq.pdf> (дата звернення: 19.04.2026).

References

1. De Long, J. B., & Eichengreen, B. (1991). The Marshall Plan: History's most successful structural adjustment program (NBER Working Paper No. 3899). Retrieved from <https://faculty.econ.ucdavis.edu/faculty/alolmstead/DeLong.pdf>
2. Wallich, H. C. (1955). *Mainsprings of the German revival*. New Haven: Yale University Press. Retrieved from <https://tallons.law.utexas.edu/cgi-bin/koha/opac-ISBDdetail.pl?biblionumber=15816>
3. Erhard, L. (1958). *Prosperity through competition*. London: Thames and Hudson. Retrieved from https://cdn.mises.org/Prosperity%20Through%20Competition_3.pdf
4. Guinnane, T. W. (2015). *Financial Vergangenheitsbewältigung: The 1953 London Debt Agreement* (Yale University Economic Growth Center Discussion Paper No. 880). Retrieved from <https://elischolar.library.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1887&context=egcenter-discussion-paper-series>
5. Eichengreen, B. (2007). *The European economy since 1945: Coordinated capitalism and beyond*. Princeton: Princeton University Press. Retrieved from https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781400829545_A25056740/preview-9781400829545_A25056740.pdf
6. Ohno, K. (2006). *The economic development of Japan: The path traveled by developing countries*. Tokyo: GRIPS Development Forum. Retrieved from <https://gdforum.sakura.ne.jp/ja/pdf06/EDJ.pdf>
7. Nakamura, T. (1995). *The postwar Japanese economy: Its development and structure, 1937–1994*. Tokyo: University of Tokyo Press. Retrieved from <https://dokumen.pub/the-postwar-japanese-economy-its-development-and-structure-1937-1994.html>
8. Eichengreen, B., Perkins, D. H., & Shin, K. (2012). *From miracle to maturity: The growth of the Korean economy*. Cambridge, MA: Harvard University Asia Center. Retrieved from <https://archive.org/details/frommiracletomat0000eich/mode/2up>
9. World Bank. (2004). *Croatia — Emergency Transport and Mine Clearing Project: Implementation completion report*. Washington, DC: World Bank. Retrieved from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/497791468770732994/pdf/28381.pdf>
10. Bartlett, W. (2003). *Croatia: Between Europe and the Balkans*. London: Routledge. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/256577974_Croatia_Between_Europe_and_the_Balkans
11. Hetmanenko, O. O. (2025). Makroekonomichni naslidky viiny dlia Ukrainy: Detalnyi analiz [Macroeconomic implications of the war in Ukraine: An in-depth analysis]. *Economics: Time Realities*, 3(79), 58–65. <https://doi.org/10.15276/ETR.03.2025.6> [in Ukrainian].
12. World Bank, Government of Ukraine, European Union, & United Nations. (2024). *Ukraine: Third rapid damage and needs assessment (RDNA3), February 2022 — December 2023*. Washington, DC: World Bank. Retrieved from <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099021324115085807>
13. Gorodnichenko, Y., Sologoub, I., & Weder di Mauro, B. (Eds.). (2022). *Rebuilding Ukraine: Principles and policies*. London: CEPR Press. Retrieved from <https://cepr.org/publications/books-and-reports/rebuilding-ukraine-principles-and-policies>

14. Libanova, E. M., Pozniak, O. V., & Tsymbal, O. I. (2022). Masshtaby ta naslidky vymushenoї mihratsii naselennia Ukrainy vnaslidok zbroinoї ahresii Rosiiskoi Federatsii [Scale and consequences of forced migration of the population of Ukraine as a result of armed aggression of the Russian Federation]. *Demography and Social Economy*, 2(48), 37–57. <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037> [in Ukrainian].

15. Ministry of Finance of Ukraine. (2026). Statystychni materialy shchodo derzhavnoho ta harantovanoho derzhavoiu borhu Ukrainy [Statistical materials on the state and state-guaranteed debt of Ukraine]. Retrieved from <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg> [in Ukrainian].

16. National Bank of Ukraine. (2026). Infiatsiyni zvit [Inflation report]. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/money-report> [in Ukrainian].

17. International Monetary Fund. (2024). Ukraine: Extended Fund Facility (EFF). Retrieved from <https://www.imf.org/en/Countries/UKR>

18. Ministry of Finance of Ukraine. (2026). Informatsiia Ministerstva finansiv Ukrainy pro vykonannia Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy za 2021–2026 rr. Retrieved from <https://mof.gov.ua/uk/state-budget> [in Ukrainian].

19. State Statistics Service of Ukraine. (2026). Dynamika ta strukturni zminy VVP Ukrainy u 2022–2025 rokakh. Retrieved from <https://stat.gov.ua/uk/publications/dynamika-ta-strukturni-zminy-vvp-ukrayiny-u-2022-2025-rokakh> [in Ukrainian].

20. Lutz, C. (2013). *Reconstructing Iraq: The last year and the last decade*. Providence: Watson Institute for International Studies, Brown University. Retrieved from <https://costsofwar.watson.brown.edu/sites/default/files/papers/Lutz-Reconstructing-Iraq.pdf>

Дата першого надходження статті до видання: 27.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026

Дата публікації: 31.05.2026

Bulchak Sergii*PhD Student of the Department of Finance
and Digital Economy
Zhytomyr Polytechnic State University*

FOREIGN EXPERIENCE OF IMPLEMENTING STATE FINANCIAL POLICY TO OVERCOME THE CONSEQUENCES OF A MILITARY CONFLICT

Summary. *Introduction.* The unprecedented scale of economic challenges and the colossal losses of Ukraine's economy resulting from the full-scale military conflict require the development of non-standard solutions. Within the framework of this study, the term «military conflict» is used as a broader macroeconomic category to denote a prolonged state of armed confrontation accompanied by the destruction of economic potential, while the concept of «war» is used mainly in a historical context when describing specific events of the past (World War II, Korean War, Croatian Patriotic War). Currently, the state faces the critical task of transitioning from a «survival economy» to a model of sustainable post-war growth. In this context, there is an urgent need for a scientific rethinking of the retrospective historical experience of rebuilding other countries, which will make it possible to avoid typical macroeconomic mistakes and form an effective architecture for the future domestic financial policy.

Purpose. The purpose of the article is the study and comprehensive analysis of macroeconomic methods and instruments (in particular, monetary and tax ones) used by the governments and central banks of countries that were in a long-term military conflict. The research aims to identify successful mechanisms for shaping Ukraine's own effective financial policy under conditions of global economic instability and the specific features of the national economy.

Materials and methods. The information base relies on scientific articles and monographs by both domestic and foreign scholars; in particular, the works of O. O. Hetmanenko, I. Solohub, Y. Gorodnichenko, W. Bartlett, T. Nakamura, and others were studied. The methodological basis of this study comprises such methods of scientific research and cognition as theoretical generalization, analysis and synthesis, scientific comparison, modeling, and others.

Results. Key instruments of financial stabilization have been identified, including: effective administration of external financial assistance, tax system reform, anti-inflationary measures, various instruments for implementing monetary policy, and mechanisms for stimulating investment activity. It is proven that the successful overcoming of the economic consequences of a military conflict depends on the synergy of internal institutional reforms, strict financial discipline, and the rational distribution of international donor financing. The article explores the foreign experience of forming and implementing state financial policy in the conditions of post-war economic recovery. This article conducts a comprehensive comparative analysis of the macroeconomic strategies of Germany, Japan, South Korea, and Croatia in their respective post-war periods, primarily from the perspective of implementing the corresponding monetary and tax policies. Based on the analyzed retrospective experience, practical recommendations are formulated for adapting successful global practices to develop and implement a strategy for Ukraine's post-war financial reconstruction.

Perspectives/Discussion. Further prospects for scientific research should be directed towards developing specific applied mechanisms for implementing the analyzed international experience into Ukrainian practice, taking into account modern technological conditions and the European integration vector of development. In particular, it seems promising to conduct an in-depth study of the tools for attracting private foreign capital (grants and loans) through modern mechanisms of war risk insurance, develop the architecture and regulatory framework for creating a specialized financial development institution (national reconstruction fund), and form effective strategies for utilizing the confiscated assets of the aggressor state to ensure macroeconomic stability.

Key words: military conflict, finance, financial policy, post-war recovery, international aid, macroeconomic stabilization, investment climate.